

OSNOVE ZA POČETNU STATISTIČKU OBRADU I ANALIZU PODATAKA O PROMETU ROBA U SLIVU RIJEKE SAVE ZA 2024.

**OSNOVE ZA POČETNU STATISTIČKU OBRADU I ANALIZU PODATAKA
O PROMETU ROBA U SLIVU RIJEKE SAVE**

Izdavač:

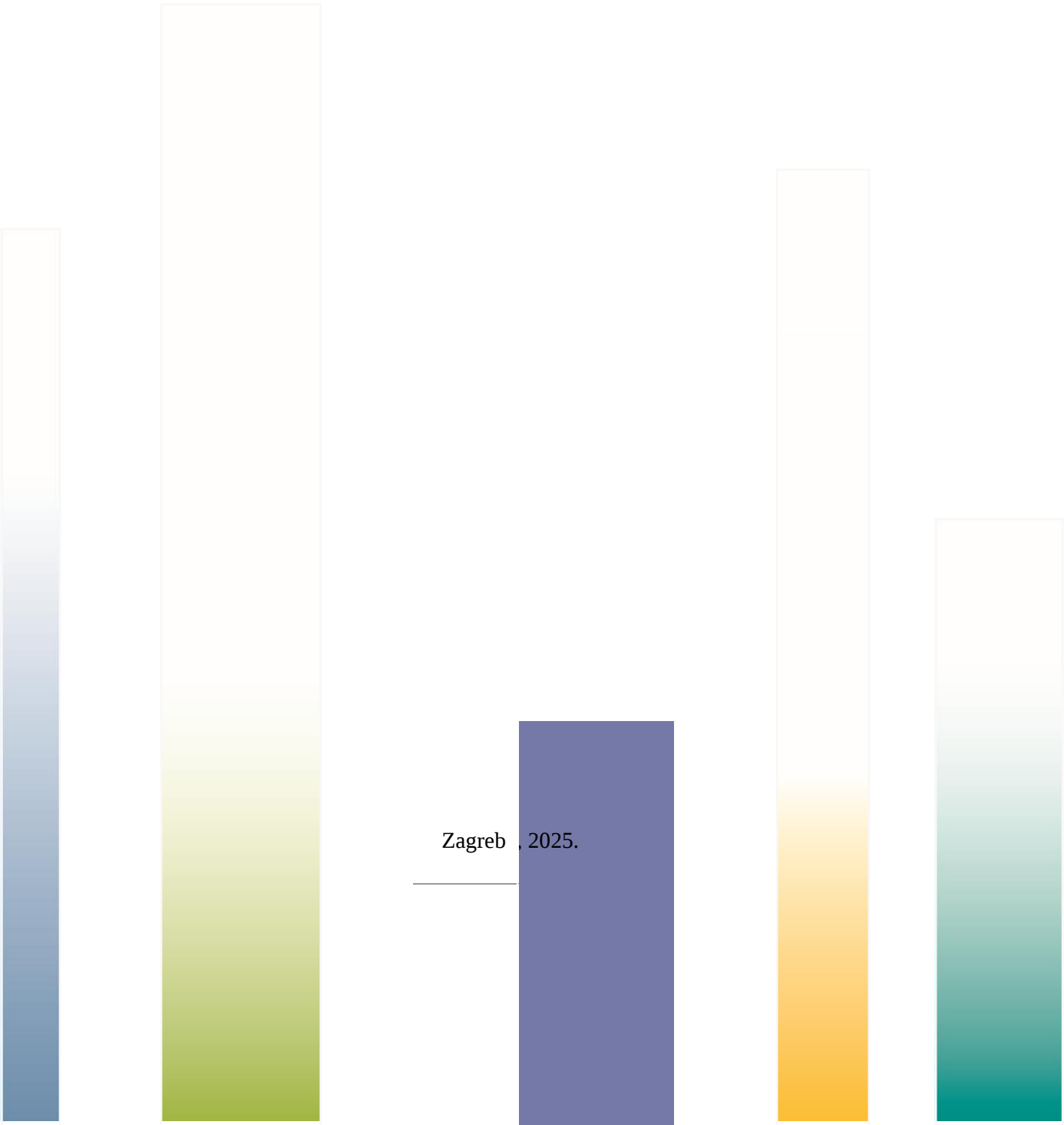
Međunarodna komisija za sliv rijeke Save
Kneza Branimira 29 Zagreb,
Hrvatska
Tel: +385 1 488 69 60
E-mail: isrbc@savacommission.org
Web: www.savacommission.org

Uređivački odbor:

Dragan Zeljko, Krunoslav Sopčec, Duško Isaković i Goran Šukalo

OSNOVE ZA POČETNU STATISTIČKU
OBRADU I ANALIZU PODATAKA O
PROMETU ROBA U SLIVU RIJEKE
SAVE ZA 2024.

OSNOVNE INFORMACIJE ZA POČETNO PRIKUPLJANJE, STATISTIČKU OBRADU I ANALIZU PODATAKA O PROMETU ROBA U SLIVU RIJEKE SAVE

1. UVOD

Sekretarijat Savske komisije (nadalje Sekretarijat) započeo je još 2008. godine sa prikupljanjem podataka o pretovarima robe i prometu putnika u svrhu pripreme i izrade pregleda statističkih podataka za luke u slivu rijeke Save, te njihovog korištenja za potrebe određenih analiza. Sam proces prikupljanja bio je umnogome opterećen nepostojanjem sređenih i obrađenih podataka za period posljednjih 10 godina kao i problemom neusklađene metodologije i načina na koji su države obavezivale pravna i fizička lica u smislu dostave podataka nadležnim tijelima. Osim podataka koje smo prikupili za navedeni period, za potrebe analize stanja i potreba za vodnim transportom korist ćemo i sve dostupne relevantne podatke, kao i podatke iz prethodnih studija i projekata vezanih uz vodni transport.

U skladu sa zahtjevima EUROSTAT-a, one zemlje članice Savske komisije koje su ujedno i članice EU imaju funkciju katalizatora za zemlje izvan EU i umnogome će ubrzati usvajanje metodologija za prikupljanje i obradu podataka iz oblasti unutrašnje plovidbe. Nesumnjivo je da će Srbija i Bosna i Hercegovina, koje su trenutno u procesu pristupanja EU, iskoristiti priliku i usvojiti metodologiju za prikupljanje i obradu statističkih podataka za sliv rijeke Save radi usklađivanja svojih praksi sa trenutno važećim odredbama EU.

Imajući sve navedeno u vidu, Sekretarijat je obradio i priredio pregled dostupnih statističkih podataka o pretovaru roba i prometu putnika u lukama i pristaništima na rijeci Savi i njenim plovnim pritokama. Količine pretovarene robe su prikazane za svaku luku pojedinačno, zbirno u okviru pojedine države te u jedinstvenom sumarnom pregledu.

Podaci o prevozu putnika za sad nisu detaljno obrađeni zbog nepostojanja ažurne evidencije odnosno neujednačene metodologije i nivoa detaljnosti prikupljenih podataka što je rezultat prirodnog položaja pristaništa (blizina ušća) kao i uređenosti plovnog puta. U toku je koordinacija aktivnosti na prikupljanju podataka o prevozu putnika, a koji bi mogli biti od koristi ostalim korisnicima. Takvi podaci će biti prikazani u korelaciji s količinama prevezenih i pretovarenih roba u lukama na rijeci Savi.

U 2023. godini otvorena su dva nova putnička pristaništa u Sremskoj Mitrovici i u Šapcu te se očekuje sezonsko povećanje broja pristajanja.

Godina	Brčko	Županja	Slavonski Brod	Jasenovac	Sisak	Beograd	Sremska Mitrovica
2013	200	100	200	-	200	65.000	200
2014	200	-	200	-	200	68.000	200
2015	200	-	200	200	200	60.000	200
2016	200	100	200	100	200	66.378	200
2017	100	100	100	100	100	72.347	421

2018	484	300	200	200	100	81.344	485
2019	515	515	368	368	368	103.523	-
2020	-	-	-	-	-	561	-
2021						19.406	
2022						55.069	
2023	145		145	145	-	74.750	145
2024	179	128	-	-	-	78.496	179

Tabela 1: Pregled prometa putnika u pristaništima na Savi i Kupi

Treba naglasiti da je stanje plovnog puta još uvijek takvo da predstavlja prepreku za bilo kakvo ozbiljnije planiranje te nepovoljno utiče na potencijalne investitore u području proizvodnje.

2. PREGLED PRETOVARA/PROMETA U LUKAMA U SLIVU SAVE

Za potrebe ove analize prije svega treba definirati područje posmatranja a to je međunarodni plovni put rijeke Save definiran Protokolom o režimu plovidbe uz Okvirni sporazum o slivu rijeke Save. To podrazumijeva rijeku Savu i njene plovne pritoke, tj. njihove postojeće luke kao i lučke uprave koje upravljaju lukama na određenim područjima.

Najpotpuniji podaci bili su dostupni za period od 2010. do 2019. godine, što je omogućilo da sve države i luke budu zastupljene u reprezentativnom uzorku što je minimalan uslov u smislu statističke upotrebljivosti rezultata analize tj. trendova koji se mogu iz toga iščitati.

Pretovara je bilo i u periodu od 2000. do 2010. godine ali pojedine luke ili nisu imale značajan obim pretovara ili nisu vodile preciznu evidenciju tako da bi korištenje takvih podataka bilo nereprezentativno i u suprotnosti sa navedenim kriterijem reprezentativnosti. Dole ispod u tabelarnom prikazu može se uočiti dostupnost podataka prema godini odnosno luci/državi kao i ukupan pretovar. U nastavku predstavljamo grafički prikaz dostupnih prometa po lukama odnosno državama.

God.	Brčko	Šamac	Raf. Brod	BiH	Sl. Brod	Sisak	Hrvatska	Šabac	Sremska Mitrovica	Ostala mjesta	Srbija	Ukupno
2000					169.000	169.000	338.000					338.000
2001					210.000	204.432	414.432					414.432
2002					205.000	218.775	423.775					423.775
2003					201.000	160.000	361.000					361.000
2004					198.000	190.528	388.528					388.528
2005					174.000	174.003	348.003					348.003
2006		51.000		51.000	162.000	156.935	318.935					369.935
2007		168.079		168.079	180.000	139.899	319.899					487.978
2008	55.546	245.389		300.935	137.000	137.210	274.210					575.145
2009	269.585	107.854		377.440	125.800	120.931	246.731					624.171
2010	140.993	179.170		320.163	124.072	118.466	242.538		64.901		64.901	627.602
2011	36.177	174.685		210.862	85.033	83.121	168.154		191.216		191.216	570.232
2012	71.273	147.481		218.754	38.468	42.355	80.823		427.738		427.738	727.315
2013	71.822	82.787		154.609	39.280	42.345	81.625		413.149		413.194	649.428
2014	104.983	86.624	36.719	228.326	111913	49.899	161.812					390.138
2015	80.102	-	35.264	115.366	164470	53.903	218.373	92.976	220.747		313.723	647.462
2016	158.275	-	19.809	178.084	197812	89.960	287.772	135.337	260.730		396.067	861.923
2017	135.727	-	9.786	145.513	116.824	60.427	177.251	169.986	189.265		359.251	682.015
2018	98.339		29.500	127.839	131.175	65.704	196.879	148.819	234.465	681.805	1.065.089	1.389.807
2019	125.325	-	8.116	133.441	198.997	69.878	268.875	148.632	560.059	949.318	1.658.009	2.060.325

2020	72.783	-	-	72.783	138.046	55.425	191.471	170.487	486.374	2.089.891	2.746.753	3.011.007
2021	31.701	-	-	31.701	191.675	28.500	220.175	224.313	692.515	2.283.188	3.200.016	3.451.892
2022	40.606	-	-	40.606	160.535	38.246	198.781	142.135	1.194.015	3.199.567	4.535.717	4.775.104
2023	61.211	-	-	61.211	180.464	29.274	209.738	130.906	722.092	4.381.326	5.234.324	5.505.273
2024	14.893	-	-	14.893	154.334		154.334	202.831	446.183	1.958.508	2.607.522	2.776.749

Tabela 2: Pregled prometa/pretovara na Savi i Kupi

Bosna i Hercegovina

Luka Brčko: nalazi se u sjeveroistočnom dijelu Bosne i Hercegovine, na desnoj obali plovnog puta rijeke Save na riječnom kilometru 228, sa prosječnim navigacionim periodom od 260 dana godišnje. Kategorija plovnog puta IV i industrija gravitacionog područja predodredili su značaj Luke Brčko u odnosu na uzvodna pristaništa.

Preko luke je moguće ostvariti direktne robne tokove rijekom Savom sa podunavskim lukama zapadne i istočne Evrope, kao i sa lukama na Sjevernom i Crnom moru. Sa Evropskom željezničkom mrežom povezana je saobraćajnicom Tuzla-Vinkovci zbog dozvoljenog osovinskog opterećenja od 18t. U neposrednoj blizini Luke Brčko nalazi se magistralni putni pravac M14.1. Može se zaključiti da je luka dobro povezana s drugim prevoznim modalitetima.

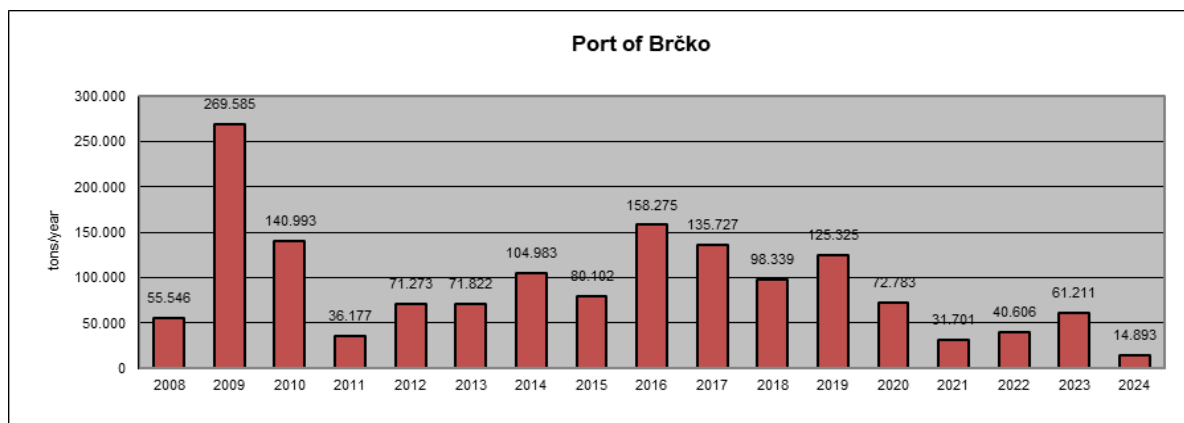
Na bazi njenog položaja na plovnom putu svrstava se u kategoriju luka na otvorenoj obali. Teritorija Luke Brčko prostornim kapacitetima pokriva površinu od oko 14 hektara. Veći dio površine sačinjava operativna obala sa pomoćnim i pratećim sadržajima, otvorena i zatvorena skladišta i radionički prostor. U neposrednoj blizini operativne obale nalaze se tri sidrišta formirana shodno tehnološkim operacijama i vrsti robe.

Dužina izgrađene operativne obale uz kosi kej iznosi 104m i 76m uz vertikalni kej. Uz operativnu obalu nalaze se četiri ranžirna kolosijeka ukupne dužine 2586m. Luka je povezana s glavnom željezničkom stanicom jednokolosiječnom trasom. Glavna pretovarna mehanizacija, godišnjeg kapaciteta od oko 915 000 tona, omogućava pretovar generalnih i rasutih roba: brod-obala, obala-brod. Mehanizaciju sačinjavaju dvije portalne dizalice tipa Ganz (5t, l=30m). Pozadinska skladišta opslužuju viljuškari i utovarivači. U luci je uspostavljen savremeni kontejnerski terminal.

EBRD (Evropska banka za obnovu i razvoj je odobrila 10.miliona eura, 3.miliona su grant sredstva, a rok za realizaciju projekata je 3. godine od 2021-2023 godine. Sve to podrazumijeva:

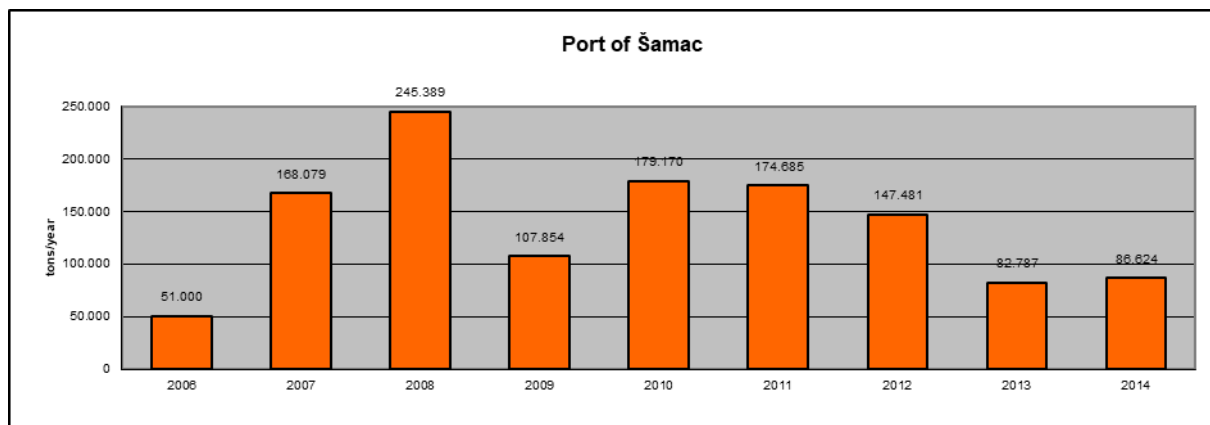
1. Glavni projekat manipulativnog platoa sa odvodnjom oborinskih voda u Luci Brčko - 904.986,63 EUR (završeni radovi 10.03.2022.)
2. Nabavka i ugradnja nove dizalice 16/27 t - 2.580.000 EUR (rok za završetak ugradnje dizalice je 07.09.2022.godine)
3. Glavni projekat rekonstrukcije prilaznog puta od Bijeljinske ceste ka Luci Brčko - 791.812,13 EUR
4. Glavni projekat industrijskog kolosijeka željeznička stanica Brčko Novo - Luka Brčko sa rekonstrukcijom priključka za industriju - 3.757.145,05 EUR

Za reguliranje transportnih tokova robe, promjene vrste transporta, kao i za potrebe proizvodnje Luka Brčko raspolaže sa 61.000m² otvorenog i 11.000 m² zatvorenog skladišnog prostora. Zatvorena skladišta su tipska, klasična podna. Navedena skladišta posluju po principu ugovora za skladišni prostor. U sklopu teritorije luke nalazi se carinski terminal površine 5.000m². Iako struktura pretovarenih roba nije posebno obrađena, valja napomenuti da su tokom posmatranog perioda pretovarani uglavnom ugalj-antracit, sojina sačma, koks, limovi odnosno hladno valjane trake i sl.

Grafikon 1: Prikaz prometa/pretovara u Luci Brčko

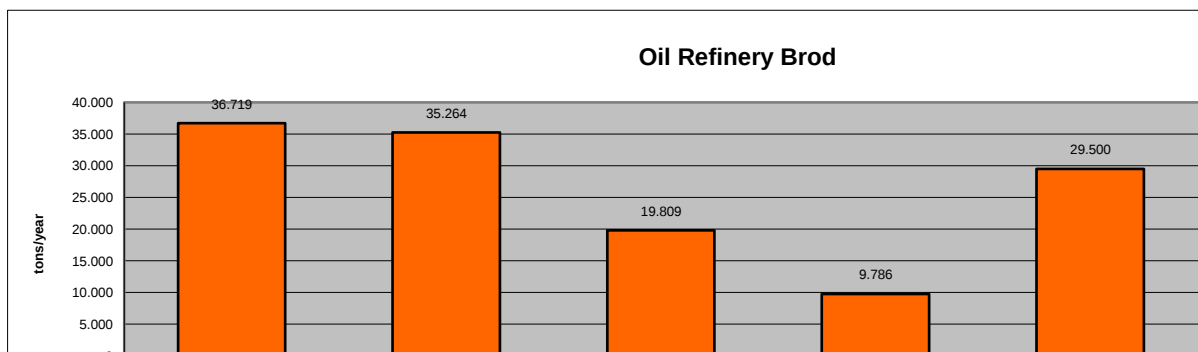
Luka Šamac: Karakterišu je velike oscilacije u količini pretovarene robe jer je oslonjena na proizvodne pogone sistema u čijem je sastavu i koji je zapravo i vlasnik same luke. Kao takva uglavnom služi za dopremu hladno valjane trake te otpremu čeličnih cijevi. Od 2015. godine luka je u stečaju te se ne obavljaju pretovari tereta sa plovila na obalu i obrnuto.

Grafikon 2: Prikaz prometa/pretovara u Luci Šamac

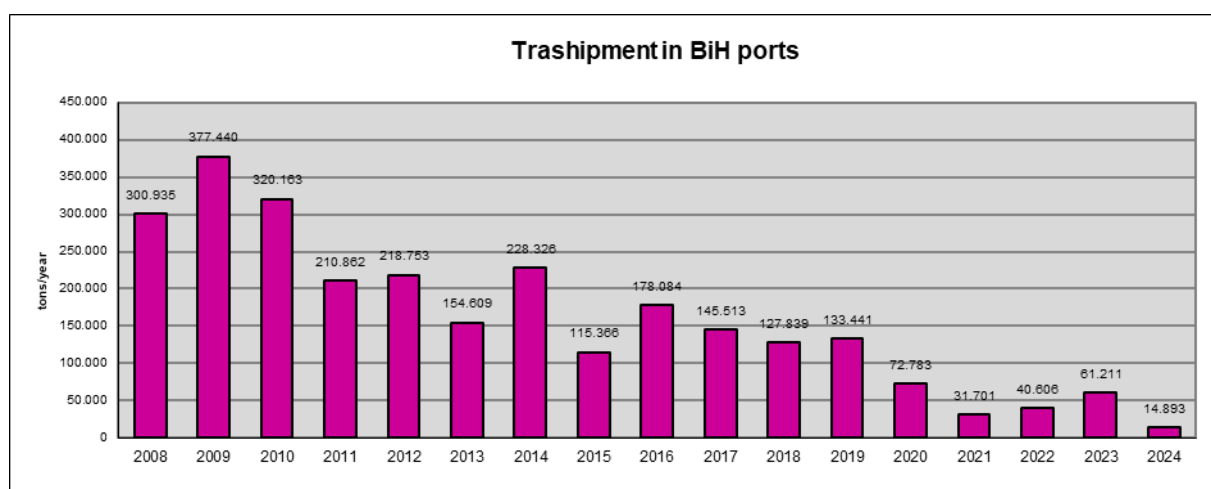
Rafinerija nafte Brod: utemeljena 1892. godine od strane mađarske kompanije za hemijsku industriju „Danica“. Karakteriše je dobra pozicioniranost na rijeci Savi koja je plovna od Siska do ušća u Dunav i dalje do Crnog mora, blizina kasnije izgrađenog Jadranskog Naftovoda (JANAF) te blizina autoceste. Nekadašnja željeznička veza s prugom Zagreb-Beograd nije obnavljana imajući u vidu promjenu tržišnog i privrednog ambijenta nakon raspada Jugoslavije. Planirano uređenje plovnog puta rijeke Save i njegovo moguće dovođenje u predviđenu kategoriju plovnosti dovelo bi do značajnog povećanja količine transporta nafte i naftnih derivata iz i prema

rafineriji, s obzirom na to da je rafinerija i uvoznik znatne količine aditiva neophodnih za njen proizvodni proces. Osnovana je kompanija Optima Grupa čiji zadatak je planiranje i upravljanje razvojem naftne industrije kroz firme Rafinerija nafte Brod, Rafinerija ulja Modriča te razvijanje i širenje maloprodajne mreže benzinskih pumpi.

Grafikon 3: Prikaz prometa/pretovara na terminalu Rafinerije nafte Brod

Valja napomenuti da su luke Bosne i Hercegovine očekivale i svojim planovima predviđale povećanje količine pretovarene robe i svoje razvojne planove usklađivale s tim očekivanjima. S druge strane, mnogi faktori (kriza u Ukrajini, spor privredni rast, zastoje u realizaciji projekta obnove plovnog puta i sl.) uticali su da takav scenario izostane. U toku su aktivnosti i razgovori koji se vode radi iznalaženja novog modela za investiranje u obnovu plovnog puta rijeke Save kao i luka koje se na njoj nalaze. Na kraju predstavljamo i sumarni pregled prometa/pretovara za Bosnu i Hercegovinu.

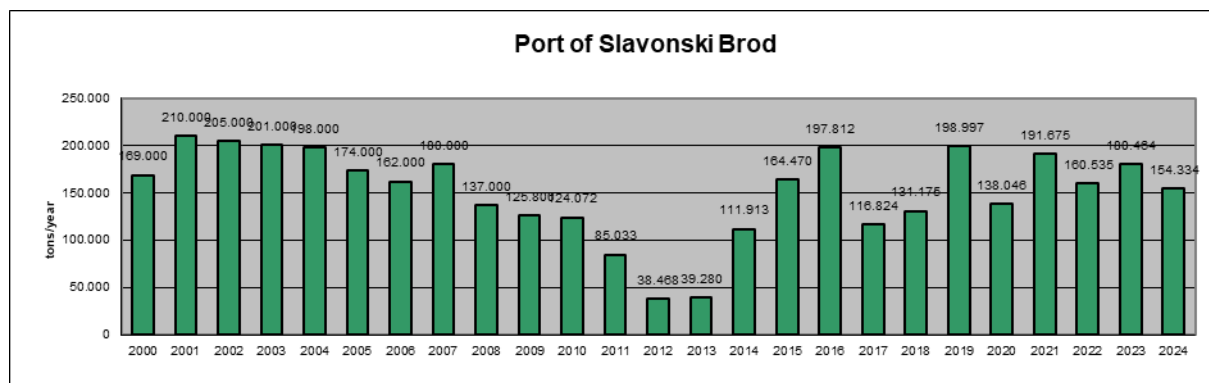

Grafikon 4: Sumarni prikaz prometa/pretovara u Bosni i Hercegovini

Republika Hrvatska

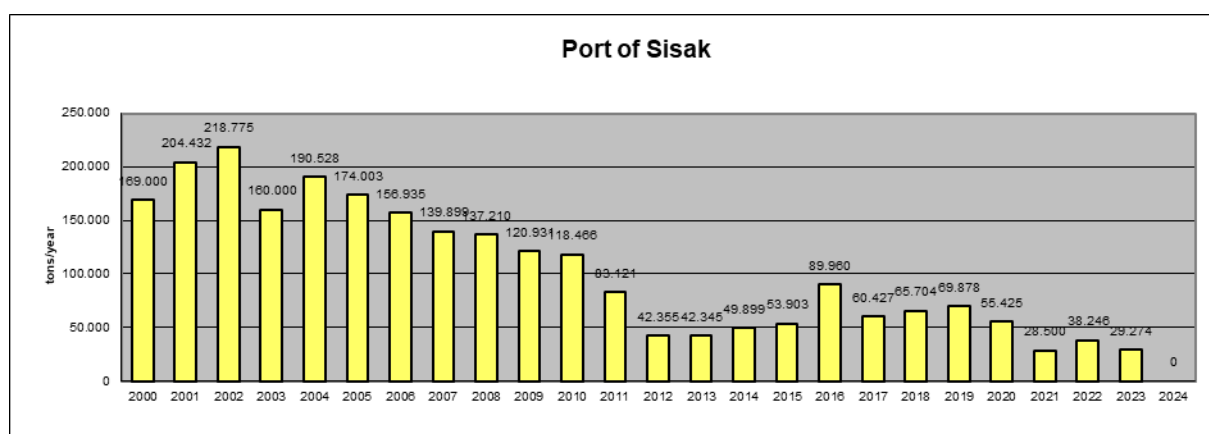
Lučka uprava Slavonski Brod: prema ustroju nadležnog ministarstva upravlja sveukupnom lučkom infrastrukturom na svom području i kao takva odgovorna je za planiranje i razvoj te dodjelu koncesija na lučke operacije u lukama i pristaništima. Za posmatrani period u lukama i pristaništima je registriran uglavnom pretovar sirove nafte i kamena a u manjim količinama žitarica, šećera, biogoriva te pojedinačnih jednokratnih ili višekratnih otprema proizvoda metalne industrije te specijalnih tereta. U najavi su veće investicije Hrvatskih Željeznica i privatnih investitora a u toku su i

pregovori oko dugoročnih poslova pretovara i transporta. U 2017. godini Lučka uprava je započela s izgradnjom nove i nadogradnjom postojeće obalske infrastrukture i drumske mreže te kontejnerskog terminala. Cijeli posao iznosi 11 mil. EUR i djelimično je financiran od strane EU. Trenutno luka raspolaže sa 370 m vertikalne obale što je značajno povećanje u odnosu na stanje prije rekonstrukcije. Radovi su dovršeni u 2021 godini i Lučka uprava je u 2023 dobila upotrebnu dozvolu za izvedene radove.

Grafikon 5: Prikaz prometa/pretovara za Lučku upravu Slavonski Brod

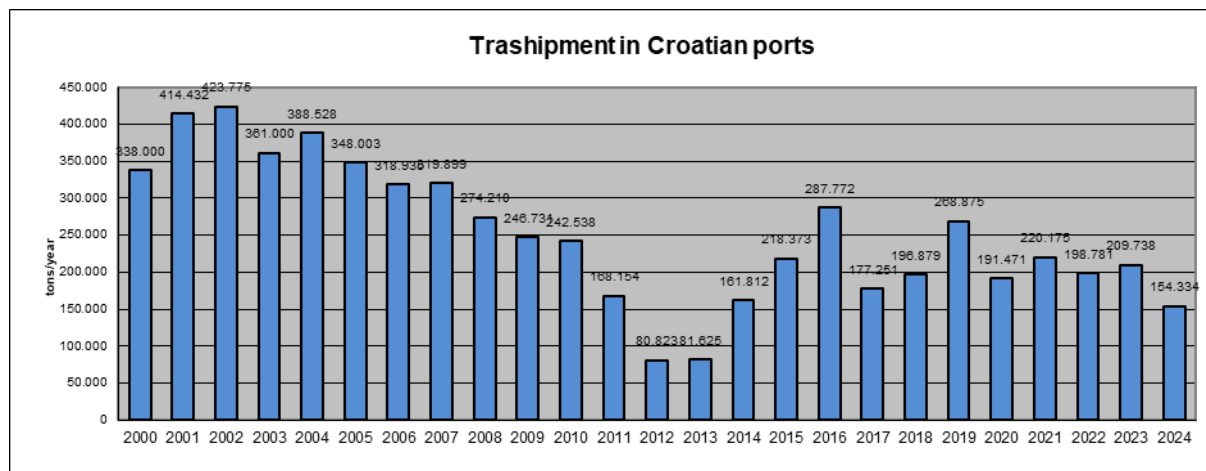
Lučka uprava Sisak: Specifičan i nezavidan položaj najuzvodnije luke na Savi odrazio se i na skromne količine pretovarene robe koja se uglavnom zasniva na sirovoj nafti ukrcanoj u Slavonskom Brodu. Plovidba odnosno doprema tereta ovisna je umnogome o hidrološkim prilikama pa tako predstavlja ograničenje i za luke iz kojih se roba transportira (u ovom slučaju Slavonski Brod). Bez obzira na sve ove izazove treba istaći da su razvojni planovi i investicije vrlo ambiciozni i izgledni te da se provode uglavnom prema planu. Do prije nekog vremena postojao je značajan zahtjev za prevozom robe, ali je zbog česte promjene vlasničke strukture privrednih subjekata i njihovih proizvodnih planova potražnja za transportnim uslugama znatno oscilirala. Nažalost u 2024. godini u luci nije zabilježena pretovarna aktivnost

Grafikon 6: Prikaz prometa/pretovara za Lučku upravu Sisak

Bez obzira na probleme koji prate realizaciju projekta obnove plovnog puta rijeke Save, lučke uprave i država ulažu velike napore i čvrsto su opredjeljeni da rade na obnovi infrastrukture, valorizaciji razvoja vodnog transporta te ukazivanju na konkurentnost istoga. Postojanje lučkih uprava na Dravi i Dunavu umnogome

opravdava ambiciozne planove za razvoj i modernizaciju luka i na rijeci Savi. Ove činjenice i planovi rezultirajuće znatnim povećanjem prometa roba u riječnim lukama. U nastavku predstavljamo sumarni pregled za obje posmatrane lučke uprave.

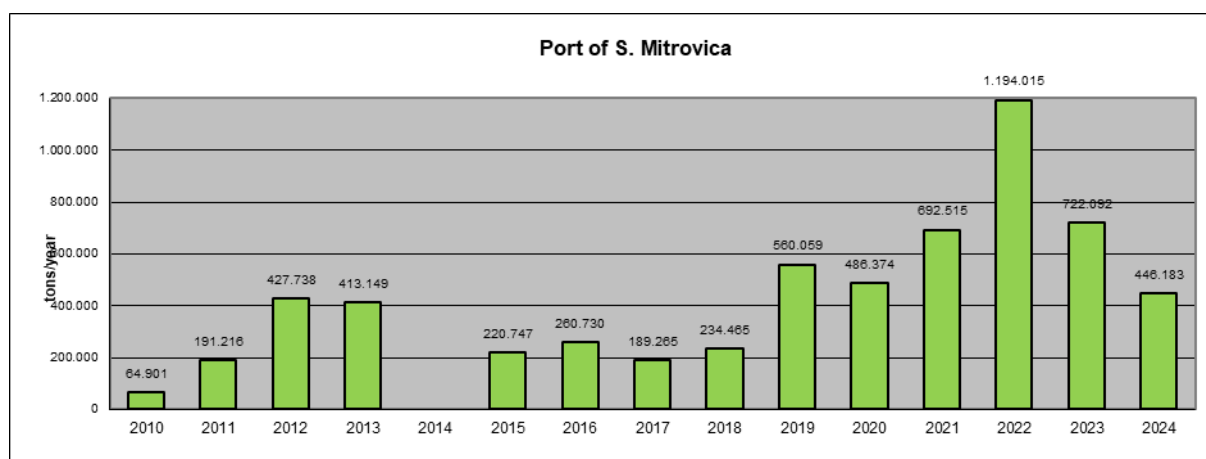

Grafikon 7: Sumarni prikaz prometa/pretovara za Hrvatsku

Republika Srbija

Sremska Mitrovica/Luka „Leget“: je komercijalna firma koja upravlja lučkim prostorom a osnovna joj je djelatnost eksploatacija nanosa/sedimenta iz korita rijeke Save. Sediment kao teret tretirali smo jedino u slučaju luke „Leget“ budući da druge luke ne vode evidenciju o tom tipu tereta ili o njemu ne vode potpunu evidenciju. U ovom slučaju učinjen je izuzetak zbog toga što je eksploatacija sedimenta iz riječnog korita temeljna djelatnost ove luke. Luka bilježi značajne količine pretovara te njene aktivnosti uveliko ovise o potražnji iz građevinskog sektora.

Obnovljeno „Putničko pristanište“ otvoreno je i stavljeno u upotrebu u martu 2023. godine i predstavlja značajan infrastrukturni potencijal za razvoj riječnog g turizma.

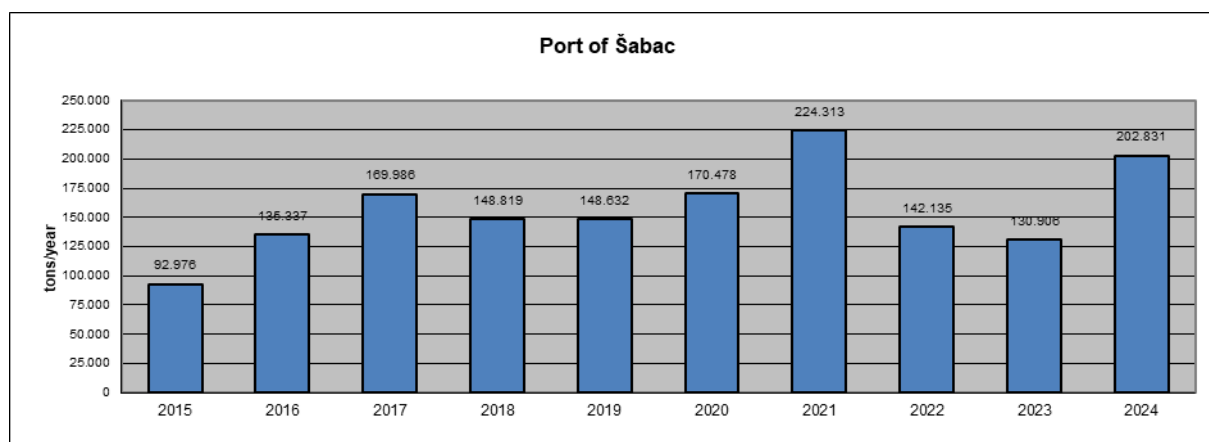

Grafikon 8: Prikaz prometa/pretovara u akvatoriju Sremske Mitrovice

Šabac/Industrijski pristan „Zorka“ izgrađen je u doba nekadašnjeg giganta hemijske industrije „Zorka“ te ga uglavnom koristi šabačka i valjevska industrija. Pretovar se većinom obavlja na navedenom pristanu, koji se sastoji od vertikalne obale za istovar i utovar teretnih brodova i ima dugu tradiciju korištenja rijeke Save kao plovnog puta.

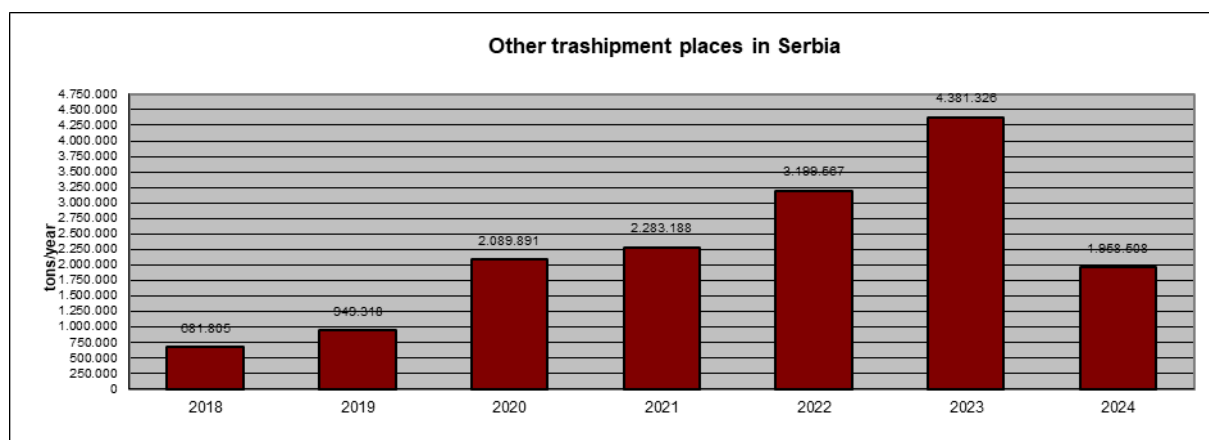
Industrijski pristan nalazi se na magistralnim putevima M-19 i M-21, koji su dobro povezani sa autocestama E-70 i E-75. Kroz cijeli kompleks također prolazi željeznički kolosijek povezan sa mrežom Željeznica Srbije.

Pretovari se odvijaju i u akvatorijumu „Slobodne Zone Šabac“, kompanije čija je temeljna djelatnost pretovar i skladištenje roba te koja ima ambicije da što skorije osposobi infrastrukturu predviđenu za prihvrat plovila. Kompanija se nalazi u industrijskoj zoni Šabac na 98. kilometru rijeke Save i na magistralnom putu M-19. S obzirom na to da je u jugoslavenskom razdoblju započela izgradnja bazenskog tipa luke i na to da postoji određena projektna i prostorno planska dokumentacija te studije koje pokazuju opravdanost, može se očekivati da će u doglednoj budućnosti njeni povećani kapaciteti imati pozitivan učinak na tržište transportnih usluga.

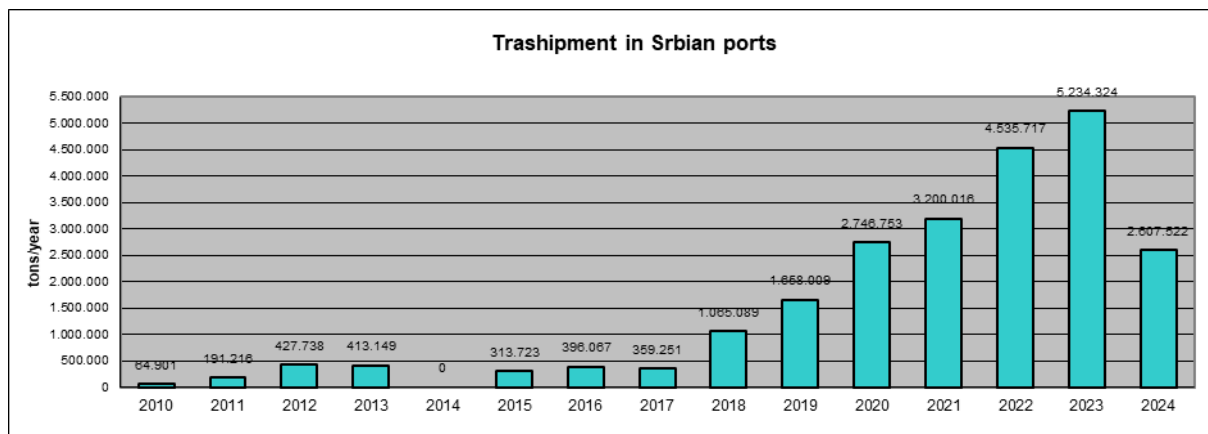

Grafikon 9: Prikaz prometa/pretovara u akvatoriju Šapca

Ostala pretovarna mjesta za koja je Agencija za luke Republike Srbije od 2017. godine počela voditi statističko evidentiranje. Ova evidencija je od izuzetne važnosti za detaljnije praćenje trendova kako vezano za količinu pretovarenih roba tako i za strukturu istih. U 2024. godini broj pretovara znatno je niži nego prošle godine, što odražava izazove i stagnaciju koji utiču na privredne aktivnosti kako u Republici Srbiji tako i u drugim državama članicama Okvirnog sporazuma o slivu rijeke Save.

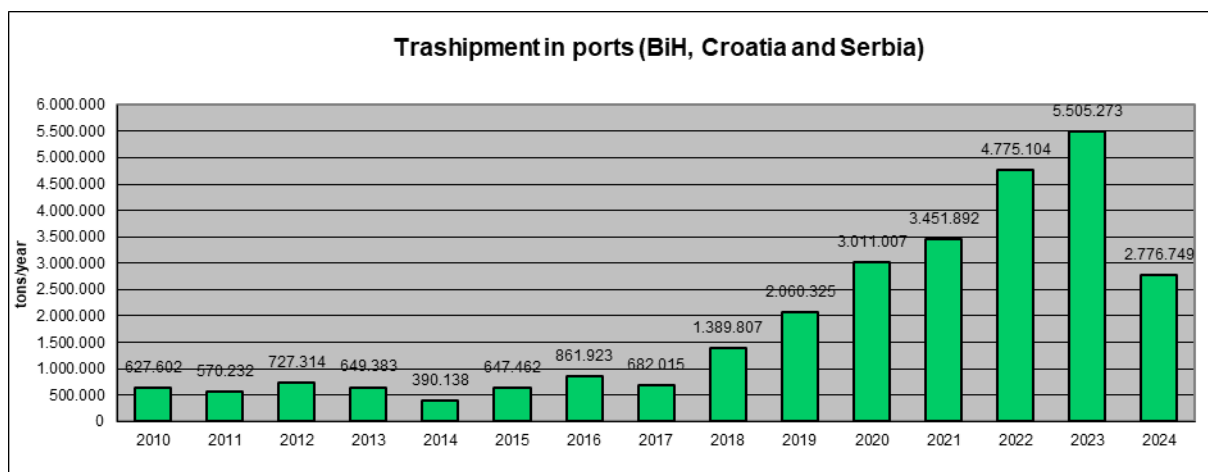

Grafikon 10: Prikaz prometa/pretovara za ostala pretovarna mjesta

Grafikon 11: Sumarni prikaz prometa/pretovara u Srbiji

Na kraju, za potrebe ove analize, predstavljamo i jedan interesantan grafikon koji predstavlja ukupan promet/pretovar u lukama na međunarodnom plovnom putu rijeke Save za razdoblje 2010/2024 tj. period u kojem je bilo moguće posmatrati sve tri države. Jedan od naših glavnih ciljeva je povećati detaljnost prikaza podataka o prevozu/pretovaru na grafikonu. Uvjereni smo da će ovaj dokument poslužiti kao temelj za statistički godišnjak sliva rijeke Save.

Grafikon 12: Sumarni prikaz prometa/pretovara u slivu rijeke Save

Analiza statističkih podataka za 2024. godinu ukazuje na značajan pad prometa i pretovara u lukama u cijelom slivu rijeke Save.

Obnova plovnog puta i plovidbe od krucijalne je važnosti za oživljavanje privrednih aktivnosti i povećanja potražnje za transportnim i pretovarnim uslugama u lukama.